

Наталія Володимирівна ЛАГОДІЄНКО

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Миколаївського національного аграрного університету
ORCID ID: 0000-0001-6201-1555

Лариса Борисівна СКЛЯР

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та аудиту,
Одеська національна академія харчових технологій
ORCID ID: 0000-0002-8332-8823
E-mail: sklyarlarisa17@gmail.com

ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

Лагодієнко, Н. В. Планування в системі адміністрування податків / Наталія Володимирівна Лагодієнко, Лариса Борисівна Скляр // Український журнал прикладної економіки. – 2021. – Том 6. – № 1. – С. 261 – 268. – ISSN 2415 – 8453.

Анотація

У статті розглядається місце, роль і значення податкового планування у системі адміністрування податків на макрорівні. Проаналізовано стан податкового планування, визначено, що його відсутність як системи знижує ефективність адміністрування податків. Основні завдання, які вирішуються під час розробки стратегічного плану податкових надходжень, пов'язані з підвищенням його адаптованості до постійно змінюваних умов, з досягненням динамічної рівноваги в національній економіці. Стратегічне планування є складовим елементом адміністрування податків, що базується на науково обґрунтованій методологічній основі стратегічного управління, процес моделювання майбутньої діяльності в сфері адміністрування податків на період кількох майбутніх років. Воно повинно здійснюватися на регулярній основі, оскільки збір податків має регулярний характер. Планування є основною функцією податкового менеджменту, яка зв'язує разом усі управлінські функції в сфері адміністрування податків. Запропоновано інституційні механізми та методологічні підходи до запровадження в Україні сучасних підходів до побудови системи податкового планування як складової механізму податкового адміністрування.

Ключові слова: податки, планування, прогнозування, стратегія, адміністрування.

Natalia LAGODIENKO

Doctor of Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Auditing, Mykolaiv National Agrarian University

Larysa SKLIAR

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Auditing, Odesa National Academy of Food Technologies

PLANNING IN THE TAX ADMINISTRATION SYSTEM

Abstract

Introduction. *The article considers the state of planning in the system of tax administration at the macro level, substantiation of the need for its improvement. Tax planning is an integral part of the tax and budget process in developed countries, on the basis of which the necessary political, financial and socio-economic decisions are made. The relevance of the chosen research topic is determined by the fact that for effective administration a mandatory component is planning,*

which is currently absent in the administration system. The presence or absence of current tax planning in Ukraine may be the subject of discussion, as there are tax plans at the macro level. The author's position is that the existing tax plans are formed "from what has been achieved", so, the actual amount of tax revenues last year is adjusted and defined as a tax plan. The taxpayer is often unable to conduct its business effectively and curtail it or relocate its assets to another country, where the interaction with the state tax authorities is more predictable and, accordingly, stable. All this has an extremely negative impact on the general socio-economic situation in the country. The article substantiates that without planning tax revenues on a modern methodological basis and in a strategic perspective, the state tax service is objectively unable to determine its goals and activities, to be effective. Planning is exactly the type of management activity that determines the future of the state tax service, sources and amount of tax fees, the size of the revenue of the state budget, ways and means of achieving goals in the field of tax administration. Therefore, tax planning will also ensure the preventive nature of the tax administration system, because the problems will be clear to all participants in the planning process at the planning stage, which avoids their occurrence in the tax payment process. For implementing the proposals, the article proposes to amend the current regulatory framework, create specialized units in the system of the State Fiscal Service and to form procedures for coordinating taxpayers' plans with tax planning at the macro level.

Keywords: taxes, planning, forecasting, strategy, administration.

JEL classification: H20

Вступ

Питання оптимізації податкової системи через її адміністрування набуває все більшого значення, особливо в умовах інтеграції української економіки до стандартів державного управління в країнах ЄС. Як і в будь-якій системі, в системі адміністрування податків процеси оптимізації розпочинаються з планування, в даному випадку планування податкових надходжень. Більшість дослідників методики планування податків зосереджуються на питаннях планування як інструменту мінімізації податків окремими суб'єктами господарювання. За такими дослідженнями приховується як неіснуюча проблема планування податкових надходжень на макрорівні. Але ж саме планування податкових надходжень як джерела надходжень до державного бюджету відповідає загальнонаціональним інтересам, а не проблема мінімізації податкових платежів окремими платниками податків, інтереси яких часто є протилежними до загальнонаціональних. Тому економічна наука, на наш погляд, у питаннях податкового планування має насамперед зосереджуватися на обґрунтуванні механізму податкового планування на макрорівні як основної частини механізму адміністрування податків. Проблема забезпечення раціоналізації процесу податкового планування набуває особливої актуальності в сучасних умовах і визначає вибір теми і напряму дослідження.

Теоретичні та практичні аспекти податкового планування знайшли своє відображення у низці наукових публікацій відомих вітчизняних дослідників, серед яких: П.К. Бечко [1], Н.М. Деєва [2], А.В. Єлісеєв [3], М.П. Підлужний [4] А.М. Поддєрьогін [5] та багатьох інших вчених. В публікаціях науковців висвітлені питання податкового менеджменту, функції та завдання податкового планування. Разом з тим, слід зазначити, що досі не вироблено єдиної цілісної концепції, що визначала б засади податкового планування як органічної і важливої складової податкового адміністрування.

Мета та завдання статті

Метою дослідження є розробка теоретико-методологічних основ удосконалення податкового планування в системі податкового адміністрування на макрорівні.

В процесі написання статті були використані такі методи дослідження: аналізу та синтезу, індукції і дедукції, сходження від абстрактного до конкретного, формалізації, узагальнення, системний підхід.

Виклад основного матеріалу

Податкове адміністрування як особливий управлінсько-розпорядчий процес здійснюється за допомогою певного механізму та має забезпечити раціональну реалізацію моделі фіскального регулювання, що запроваджена в державі [6]. Особливості механізму адміністрування податків мають свою специфіку, що визначається об'єктом та суб'єктом управлінсько-розпорядчого процесу. Взагалі цей механізм базується на універсальних принципах управління, функціях менеджменту, основні з яких це планування, облік, контроль та організація. Відповідно, планування податків є початковим та обов'язковим етапом діяльності в сфері адміністрування податків, без якого адміністрування об'єктивно не може бути ефективним.

Очевидним є те, що від того, наскільки ефективно організоване податкове планування, залежить не лише розмір податкових надходжень до бюджету і характер співпраці податкових органів з платниками податків, але і, як наслідок, розвиток економіки країни в цілому. Це теза, яка не потребує окремих доказів, оскільки такими доказами є успіхи в соціально-економічному розвитку розвинених країн, в яких усі процеси адміністрування на мікро- та макрорівні реалізуються на основі індикативного планування, в тому числі в сфері податкового адміністрування.

Ефективна система податкового планування в процесі податкового адміністрування повинна передбачати поєднання тактичного та стратегічного планування податкових надходжень. Наразі податкове планування здійснюється в Україні лише на річний період і без врахування реальних тенденцій розвитку економіки, що зводить нанівець його ефективність. Аксиомою сучасного адміністрування є поєднання стратегічного планування з тактичним (як правило річним), яке є деталізацією завдань, визначених стратегічними планами.

Основні завдання, які вирішуються під час розробки стратегічного плану податкових надходжень, пов'язані з підвищенням його адаптованості до постійно змінюваних умов, а зрештою – із досягненням динамічної рівноваги в національній економіці загалом. Стратегічне планування – складовий елемент адміністрування податків, що базується на науково обґрунтованій методологічній основі стратегічного управління, процес моделювання майбутньої діяльності в сфері адміністрування податків на період кількох майбутніх років. Воно повинно здійснюватися на регулярній основі, адже збір податків має регулярний характер. Крім того, планування є основною функцією податкового менеджменту, яка зв'язує разом усі управлінські функції в сфері адміністрування податків.

Планування в системі адміністрування податків, на наш погляд, забезпечує вирішення таких завдань:

- ✓ наукове передбачення майбутнього розміру податкових надходжень на основі виявлення тенденцій та закономірностей розвитку економіки;
- ✓ встановлення взаємозв'язку між стратегічними цілями розвитку країни та можливостями фінансування процесу їх досягнення через науково обґрунтовану систему податкового планування;
- ✓ обґрунтування розміру податкових надходжень на основі врахування тенденцій динаміки розвитку всієї суспільно-економічної системи країни (політичної, економічної, соціальної, інформаційної, культурної та ін.);
- ✓ складання планів і прогнозів на основі постійної співпраці Державної фіскальної служби (ДФС) з суб'єктами – платниками податків, які в сучасній ринковій системі, що базується на індикативному плануванні, обов'язково погоджують свої плани і прогнози економічного розвитку з державними органами, відповідно, предметом таких погоджень є база оподаткування, прогноз якої є основою прогнозу податкових надходжень;
- ✓ визначення в перспективі кінцевого стану бази оподаткування, і, відповідно, очікуваного розміру податкових надходжень, її перехідних станів (за окремими

періодами в межах стратегічного плану), а також коригування планів і стратегій податкового адміністрування в процесі їх виконання з метою досягнення оптимального режиму функціонування системи.

Планування в системі адміністрування податків (на рівні держави і суб'єктів господарювання) має посідати одне з центральних місць в реалізації взаємозв'язків у різних галузях соціально-економічного управління країною. Напрями, визначені в процесі розробки стратегічного плану адміністрування податків, є важливими елементами системи підготовки та прийняття рішень у сфері життєдіяльності держави в процесі перерозподілу валового внутрішнього продукту. Між податковим плануванням на макро- та мікрорівнях існує органічний зв'язок, оскільки, незважаючи на протилежність економічних інтересів учасників, вони мають спільну стратегію – створення стійкої економічної бази в межах країни.

Завданням загальнодержавного рівня податкового планування є максимальна мобілізація податків та зборів, корпоративного – сплата податкових платежів, а також їх оптимізація та мінімізація. Сам факт встановлення процедур узгоджень між державною податковою службою в процесі розробки податкових планів і програм мікро- та макро- рівнів мінімізує цей конфлікт інтересів, забезпечить прозорість системи оподаткування та мінімізує кількість порушень податкового законодавства. Підтвердженням його є досвід розвинених країн, в яких такі процедури існують в межах індикативного податкового планування, забезпечують стабільність, прозорість та ефективність податкової системи.

В умовах відсутності системи податкового планування в Україні на макрорівні, що передбачає процедури тісної взаємодії державної податкової служби з платниками податків на стадії планування економічної діяльності, чинна податкова система України передбачає нарахування та сплату великої кількості податків і зборів, доцільність і справедливість сплати яких часто залишається незрозумілою для платників податків. Проблемою є те, що кількість та розмір цих податкових платежів ніяк не пов'язується з тими послугами публічного управління, які підприємство отримує від держави, податки не розглядаються як плата суб'єкта оподаткування за ці послуги, хоча в реальності податки і є такою платою. Система податкового адміністрування має формуватися відповідно до «моделі взаємних зобов'язань» [7, с. 136]. Ця модель передбачає, що усі суб'єкти податкових відносин є рівноправними, а діяльність кожного з них є підконтрольною та підзвітною. Рівноправність суб'єктів податкових відносин, взаємоузгодженість дій неможлива без використання податкового планування як механізму побудови рівноправних відносин та дотримання процедур узгоджень.

Податкове планування забезпечить превентивний, а не реактивний, як зараз, характер функціонування системи адміністрування податків. В сучасних умовах державна податкова служба просто очікує проблем в процесі сплати податків і потім, через систему аналізу і контролю, бореться з порушеннями податкового законодавства, яких за умов створення системи податкового планування могло не бути.

Зворотній бік медалі, за відсутності податкового планування та взаємодії з державною податковою службою (на етапі планування) платники податків допускають свідомі та несвідомі порушення, наслідком яких є покарання. Відповідно, надалі платник податків часто неспроможний ефективно вести свою діяльність і згортає її або переводить свої активи в іншу країну, де взаємодія з державними податковими органами є більш прогнозованою і, відповідно, стабільною. Усе це вкрай негативно відображається на загальній соціально-економічній ситуації в країні.

Податкове прогнозування та планування має відігравати активну роль у виробленні податкової та бюджетної політики держави, бути одним із фундаментів стабільності та розвитку економіки країни. В процесі податкового планування Міністерство фінансів, зокрема, буде мати науково обґрунтовані підстави (податкові плани і прогнози) для прийняття рішень щодо внесення змін до податкового

законодавства, а також скорочення витрат у тих випадках, коли можливості збалансування бюджету податковими методами на планований період вичерпані.

Правові норми щодо податкового планування, враховуючи його критично важливе значення для системи адміністрування податків, мають бути визначені в складі загальних особливостей податкового адміністрування. В Податковому кодексі України в розділі II «Адміністрування податків, зборів, платежів» серед 12 глав цього розділу, відсутні позиції, що передбачають податкове планування [8]. Більшість глав відображають питання контролю, обліку, відповідальності, контролю. Виходячи з елементарного розуміння логіки адміністрування, виникає просте питання, що ж ми можемо облікувати, контролювати і перевіряти, якщо нічого не було заплановано. В статті 19-3 «Функції державних податкових інспекцій» Розділу I Податкового кодексу «Загальні положення» функція планування та прогнозування відсутня взагалі. На наш погляд, такий підхід до адміністрування податків суттєво знижує ефективність діяльності усієї податкової системи. Адже без плану робота будь-якої системи приречена на хаотичність і не є ефективною.

Відповідно до Постанови КМ України від 21.05.2014 № 236 «Про Державну фіскальну службу України» (із змінами і доповненнями) [9] серед завдань ДФС (пункт 21) визначено «... готує пропозиції щодо прогнозу доходів бюджетів і надходжень єдиного внеску з урахуванням прогнозу макроекономічних показників і тенденцій розвитку світової економіки». Тобто, державні податкові органи не зобов'язані і не здійснюють власного податкового планування в системі адміністрування податків, а лише подають пропозиції щодо прогнозів бюджетів. Складно уявити якісне виконання цієї функції за умов відсутності податкового планування в системі податкового адміністрування та відсутності стратегії соціально-економічного розвитку країни загалом.

В структурі апарату ДФС країни немає окремого підрозділу, що відповідальний за податкове планування. Є «Управління аналітичної роботи, прогнозування та оцінки ризиків» [10], в якому прогнозування є лише однією із функцій, що очевидно не може забезпечити концентрації уваги та ресурсів на податковому плануванні.

Така ситуація, а саме відсутність належної уваги до питань податкового планування в системі податкового адміністрування, відображає не адаптованість системи податкових відносин до сучасних ринкових відносин, формальний характер реформ бюджетного процесу. Усе це має свій прояв у недостатніх темпах приросту баз оподаткування. Тому необхідно виробити механізм податкового планування, що включає не лише загальні методи розрахунку платежів, ідентифікацію факторних навантажень на величину податкового тягаря і податкових потоків, а також інструментів комплексної підтримки підприємств в процесі побудови економічних відносин в питаннях утримання фінансових ресурсів до бюджету.

Планування податкових надходжень як важливий елемент податкового адміністрування повинно мати в своїй основі планування податкової бази окремих суб'єктів господарювання, враховувати різноманітність існуючих податків, специфіку бази оподаткування, швидкість і напрям її зміни в довгостроковому періоді. З цією метою слід визначати еластичність податків, що відображають динаміку зазначених критеріїв і являють собою кількісну залежність між річним приростом надходжень від визначених податків і розширенням їх бази. Слід також використовувати сучасні методики індикативного планування, що застосовуються в розвинених країнах світу. Без цього, до сьогодні якість податкового планування в Україні знаходиться досить на низькому рівні. Однією з проблем є недостатня обґрунтованість методичних підходів до формування і функціонування механізму податкового планування, наслідком чого є відсутність чітких процедур формалізованого представлення дохідної частини бюджетів всіх рівнів. Існує проблема недостатньої теоретичної та методологічної бази для впровадження методів податкового планування в практику.

Для взаємодії на умовах партнерських відносин на стадії формування податкової політики та відносин як з боку ДФС, так і з боку суб'єктів господарювання немає ні відпо-

відних підрозділів, ні відповідних спеціалістів, які б забезпечували ефективну взаємодію замість існуючої схеми, за якої держава чітко не розуміє, що їй потрібно від платника податків, нічого не пояснює, розглядає платника податків як потенційного злочинця, що ухиляється від сплати податків. Суб'єкт господарювання поставлений в умови постійного пошуку такої моделі сплати податків, яка дозволить уникнути відповідальності в умовах постійної зміни «правил гри» в сфері оподаткування замість зосередження своєї уваги на розвитку та пошуку шляхів підвищення ефективності своєї діяльності.

Податкове прогнозування та планування є основою макроекономічного планування в країні загалом. Адже податки є основним джерелом формування державного бюджету. Тому відсутність податкового планування має наслідком відсутність науково обґрунтованого планування державних фінансів. Без обґрунтованого планування доходів бюджету планування видатків не має під собою відповідної основи. Оскільки без планування немає управління, тому можна говорити в даній ситуації про відсутність управління державними фінансами і, відповідно, управління національною економікою загалом. Тому наукове обґрунтування та практична реалізація системи податкового планування в системі податкових органів є актуальною проблемою, яка значною мірою визначає подальші можливості розвитку національної економіки.

Планування податкових надходжень бюджету є процесом встановлення прогнозних готівкових зобов'язань суб'єктів фінансових правовідносин [11]. Результати податкового планування мають бути формалізовані у вигляді відповідного прогнозу як мінімум п'ятирічний період з розбивкою по роках. В цих планах слід відобразити прогноз податкових платежів у розрізі держава – регіон – об'єднана територіальна громада – окремих суб'єктів економічної діяльності, платників податків. Слід використовувати сучасні методики планування, які дозволяють вносити необхідні корективи в процесі реалізації планів. Важливим аспектом є прозорість, оприлюднення податкових планів. За умов наявності системи податкового планування система контролю за доброчесністю платників податків набуде цивілізованих форм, прозорості та реального партнерства між державою та платниками податків.

Основним шляхом узгодження правових норм і процедур України та Європейського Союзу, в тому числі в сфері податкового планування, є адаптація як процес розробки і прийняття нормативно-правових актів і процедур та створення умов для їх належного впровадження і застосування з метою поступового досягнення повної відповідності системи адміністрування України до європейських стандартів.

В процесі аналізу рівня виконання плану дій «Україна – ЄС», підписаного 21 лютого 2005 р. у Брюсселі, передбачено євроінтеграційні заходи, серед яких визначено необхідним «... впровадження комплексного стратегічного плану для Державної податкової служби України із визначенням необхідних адміністративних структур та процедур ...» [10].

Розглянемо детальніше універсальні процедури розробки програм в США та країнах ЄС, які прийнятні також до застосування при розробці планів і програм в системі адміністрування податків. В Україні немає потреби винаходити якісь нові процедури, достатньо прийняті та апробовані підходи індикативного планування та програмування адаптувати до умов України.

За визначенням вченого Бойла (Boyle P.), термін «програма» слід ототожнювати перш за все з тим кінцевим результатом, який досягається через усі види діяльності органів управління, що проводяться із залученням професіоналів та орієнтовані на клієнтів відповідних програм [12, с. 23]. У випадку податкового планування під кінцевим результатом ми розуміємо систему оподаткування в Україні, яка поєднує максимізацію податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів зі стимулюванням економічної активності, яка знаходить свій прояв у економічному зростанні національної економіки. Клієнтами в нашому випадку є органи державного управління та суб'єкти господарювання.

Програмування в США визначається як процес постійної і спільної діяльності, до якої залучають як спеціалістів, так і непрофесіоналів, під час якого проблеми визначені, завдання діяльності поставлені і робота по досягненню запланованих завдань виконується. В процесі стратегічного програмування в різних сферах адміністрування в США виділяють вісім головних етапів діяльності, з яких він складається: збір фактичної інформації; аналіз ситуації; ідентифікація проблем; визначення завдань; складання робочого плану виконання робіт; виконання робочого плану програми; оцінка прогресу в процесі виконання робочого плану програми; оцінка кінцевих результатів виконання програми. Процес програмування в цілому поділяється на дві основних стадії: перша, - планування програми (етапи з першого по четвертий); друга, - діяльність з виконання програми (етапи з п'ятого по сьомий включно з числа вищенаведених). Восьмий етап – оцінка кінцевих результатів програми поєднує дві наведені стадії програмування, оскільки в її процесі оцінюється як якість планування, так і діяльність з виконання програми, тобто усі попередні сім етапів. Оцінка прогресу в процесі виконання робочого плану програми, як і оцінка кінцевих результатів виконання програми в США, є обов'язковою і має чітку внутрішню процедуру і відповідні наслідки. В Україні до цього часу при розробці планів і програм в різних сферах адміністрування процедури оцінки як правило ігноруються. Тому цей аспект повинен бути особливим об'єктом уваги при розробці планів і програм в системі податкового адміністрування.

Універсальна процедура планування в ЄС, що застосовується також і в сфері адміністрування податків, має подібну до прийнятої в США процедуру і передбачає: аналіз ситуації; стратегічне фокусування; стратегічні цілі; визначення компонентних цілей розвитку, в складі яких економічний, соціальний та екологічний аспекти розвитку; план реалізації; фінансовий план; план моніторингу й оцінки [13].

Щодо наведених компонентних цілей розвитку податкової системи в Україні, на наше глибоке переконання, планування податків крім економічного аспекту, яким є максимізація надходжень з оптимізацією податкового навантаження на платників податків, має передбачати вплив оподаткування на соціальний та екологічний аспекти діяльності платників податків – суб'єктів господарювання.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, можна зробити висновок, що при певних позитивних зрушеннях, які відбулися в 2014-2018 роках у сфері реформування системи оподаткування, на думку фахівців, податкова система в Україні все ще залишається складною і менш ефективною в порівнянні з іншими країнами. Однією з основних причин, на наш погляд, є відсутність системи податкового планування, яка базується на планах економічного розвитку суб'єктів господарювання – платників податків.

Необхідність створення системи податкового планування з поєднанням податкових планів мікрорівня з макrorівнем економіки пов'язаний з необхідністю систематизації і конкретизації компонентного складу його методології, куди доцільно включати циклічний податковий аналіз для потреб планування, моніторинг податкових ризиків.

Перспективи подальших досліджень проблематики податкового планування в системі податкового адміністрування полягають у зосередженні уваги на нормативно-правових, інституційних та методологічних аспектах податкового планування. Наукового обґрунтування в даному контексті потребує механізм взаємодії податкових органів у процесі розробки ними податкових планів і програм відповідного рівня з суб'єктами господарювання, плани діяльності яких мають бути основою податкового планування в країні загалом.

Список літератури

1. Бечко П.К., Барабаш Л.В., Лиса Н.В. Податкові пільги як інструмент реалізації концепції справедливості в оподаткуванні. *Modern Economics*. 2019. №13. С.18-24. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/tax-benefins-as-a-tool/>

2. Деева Н.М. Оподаткування в Україні: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 544 с.
3. Єлісеєв А.В. Податки та податкове планування підприємницької діяльності: монографія. Львів: Центр Бізнес-Сервісу, 2003. 152 с.
4. Підлужний М. Довгостроковий контракт як засіб оптимізації податків. *Податкове планування*. 2010. № 4. С. 31-33.
5. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник. Київ: КНЕУ, 2006. 552 с.
6. Проскура К.П. Особливості адміністрування податків в Україні. URL: [http:// soskin.info/ea/2012/3-4/201221.html](http://soskin.info/ea/2012/3-4/201221.html)
7. Паславська Р. Основні напрями реформування вітчизняної системи адміністрування податків. Формування ринкової економіки в Україні: науковий збірник. 2014. Вип. 31. Ч. 2. С. 135-140.
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/zl1562-11>
9. Про Державну фіскальну службу України: Постанова Кабінету міністрів України від 21.05.2014 №236. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/postanovi-km-ukraini/63237.html>
10. Сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/struktura-/aparatt-2021/upravlinnya-analitichnoi-roboti--progno>
11. Шавло І.А. Основні напрями вдосконалення системи адміністрування податків в Україні. URL: <https://www.ndifp.com/1129/>
12. Boyle P. 1981. Planning better programs. New York, NY : McGraw-Hill. 1981. 234 p.
13. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. Інструмент для розробки стратегій регіонального розвитку і планів їх реалізації. Проект Європейського Союзу. URL: https://cg.gov.ua/web_docs/1/2014/11/docs/Methodology_of_RD_planning.pdf
14. Лагодієнко В.В., Довгаль О.В. Чинники економічного зростання регіонів в умовах диспропорційності. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. № 3. 2018. С. 15-21.

References

1. Bechko, P.K., Barabash, L.V., Lysa, N.V. (2019). «Tax benefits as a tool for implementing the concept of fairness in taxation». *Modern Economics*. no. 13. pp.18-24. Available at: <https://modecon.mnau.edu.ua/tax-benefits-as-a-tool/>.
2. Dieieva, N.M. (2009). *Opodatkuvannia v Ukraini*. [Taxation in Ukraine]. Tsentr uchbovoi literatury. Kiev. Ukraine.
3. Yeliseev, A.V. (2003). *Podatky ta podatkove planuvannia pidpriemnytskoi diialnosti*. [Taxes and tax planning of business activity]. Tsentr Biznes-Servisu. Lviv. Ukraine.
4. Pidluzhnyi, M. (2010). «Long-term contract as a means of tax optimization». *Podatkove planuvannia*. 2010. no. 4. pp. 31-33.
5. Poddierohin, A.M. (2006). *Finansy pidpriemstv*. [Enterprise finance]. KNEU. Kiev. Ukraine.
6. Proskura, K.P. (2012). *Osoblyvosti administruvannia podatkov v Ukraini*. [Features of tax administration in Ukraine]. Available at: [http:// soskin.info/ea/2012/3-4/201221.html](http://soskin.info/ea/2012/3-4/201221.html).
7. Paslavaska, R. (2014). «The main directions of reforming the domestic system of tax administration». *Formuvannia rynkovoї ekonomiky v Ukraini: naukovyi zbirnyk*. issue. 31. vol. 2. pp. 135-140.
8. *Podatkovyi kodeks Ukrainy*. (2010). [Tax Code of Ukraine]. No. 2755-VI dated 02.12.2010. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/zl1562-11>.
9. Pro Derzhavnu fiskalnu sluzhbu Ukrainy: Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy (2014). [About the State Fiscal Service of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] No. 236 dated 21.05.2014. Available at: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/postanovi-km-ukraini/63237.html>.
10. Sait Derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy [Website of the State Fiscal Service of Ukraine]. Available at: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/struktura-/aparatt-2021/upravlinnya-analitichnoi-roboti--progno>.
11. Shavlo, I.A. Osnovni napriamy vdoskonalennia systemy administruvannia podatkov v Ukraini [The main directions of improving the system of tax administration in Ukraine]. Available at: <https://www.ndifp.com/1129/>.
12. Boyle, P. (1981). Planning better programs. McGraw-Hill. New York. US.
13. Metodolohiia planuvannia rehionalnogo rozvytku v Ukraini. Instrument dlia rozrobky stratehii rehionalnogo rozvytku i planiv yikh realizatsii. Proiekt Yevropeiskoho Soiuzu (2014). [Methodology of regional development planning in Ukraine. A tool for developing regional development strategies and plans for their implementation: European Union project]. Available at: https://cg.gov.ua/web_docs/1/2014/11/docs/Methodology_of_RD_planning.pdf.
14. Lagodiienko, V.V., Dovgal, O.V. (2018). «Factors of economic growth of regions in the conditions of disproportion». *Aktual'ni problemy innovatsijnoi ekonomiky*. no. 3. pp. 15-21.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2021 р.